

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОЦЕСУ СТРУКТУРУВАННЯ ЗМІСТУ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН У ФАХОВІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНИХ ВНЗ

У статті висвітлено й охарактеризовано сучасні підходи до процесу структурування змісту гуманітарних дисциплін у фаховій підготовці студентів педагогічних ВНЗ. Стверджується, що значущим методологічним фактором у структуруванні змісту гуманітарних дисциплін є його орієнтація на особистість як на мету, суб'єкт, результат і головний критерій ефективності та продуктивності підготовки майбутніх спеціалістів. Установлено, що домінуючими методологічними підвалинами структурування змісту освіти загалом і гуманітарних дисциплін у системі вищої педагогічної освіти зокрема є аксіологічний, особистісний, діяльнісний та компетентнісний підходи.

Ключові слова: *структурування змісту гуманітарних дисциплін, фахова підготовка студентів, аксіологічний, особистісний, діяльнісний та компетентнісний підходи, педагогічна освіта.*

В статье освещены и охарактеризованы современные подходы к процессу структурирования содержания гуманитарных дисциплин в специальной подготовке студентов педагогических вузов. Утверждается, что значимым методологическим фактором в структурировании содержания гуманитарных дисциплин является его ориентация на личность как на цель, субъект, результат и главный критерий эффективности и продуктивности подготовки будущих специалистов. Установлено, что доминирующей методологической основой структурирования содержания образования в целом и гуманитарных дисциплин в системе высшего педагогического образования в частности являются аксиологический, личностный, деятельностный и компетентностный подходы.

Ключевые слова: *структурирование содержания гуманитарных дисциплин, специальная подготовка студентов, аксиологический, личностный, деятельностный и компетентностный подходы, педагогическое образование.*

The article highlights and characterizes modern approaches to the process of structuring the content of humanitarian disciplines in the professional training of students of the teacher training universities. It is argued that a significant methodological factor in the structuring of the humanitarian disciplines' content is its orientation towards a person as a goal, subject, result and the main criterion of efficiency and productivity of the training of the future specialists. It has been

established, that the axiological, personal, action and competence approaches are the dominant methodological foundations for structuring of the education's content in general and humanitarian disciplines in the system of higher teacher training education in particular.

Key words: *structuring of the humanitarian disciplines' content, professional training of students, axiological, personal, action and competence approaches, teacher training education.*

Початок двадцять першого століття характеризується суттєвими змінами та перетвореннями сучасної освіти, викликаними інтеграційними процесами, створенням єдиного інформаційного простору, розвитком гуманізації та глобалізації всіх сфер життєдіяльності суспільства. Сьогодні одним із головних завдань сучасних ВНЗ є підготовка компетентного, конкурентоспроможного фахівця, здатного самостійно та творчо вирішувати питання, здобувати нові знання, необхідні у професійній діяльності.

Різноманітні аспекти професійної підготовки фахівців у вищій школі в цілому, а також питання організації навчально-виховного процесу у вищій педагогічній школі розкриваються в дослідженнях В. Андрущенка, С. Архангельського, Г. Балла, В. Безпалька, В. Галузинського, С. Гончаренка, В. Євдокимова, М. Євтуха, І. Зязюна, К. Корсака, Е. Лузік, Н. Ничкало, А. Степанюк, Г. Терещука, В. Чайки та інших. Обґрунтування сучасних вимог до навчально-пізнавальної діяльності студентів здійснили В. Бондар, В. Буряк, В. Лозова, О. Пехота, С. Сисоєва та інші.

У процесі навчання відбуваються якісні зміни у структурі особистісних якостей студента. Тому важливо спеціально структурувати, тобто ієрархічно впорядковувати компоненти змісту загалом і окремих навчальних дисциплін зокрема. Таке структурування необхідно здійснювати в межах особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів. Ідеться, по-перше, про відношення до особистості того, хто навчається, як до неповторної індивідуальності, створення сприятливих умов для її розвитку, самовизначення та самореалізації через освіту. По-друге, уже визріла об'єктивна потреба в компетентних спеціалістах, здатних творчо

організувати освітній процес у конкретних соціально-економічних умовах, швидко орієнтуватися в інформаційному просторі, самостійно вдосконалюватися та розвиватися, тобто відповідати сучасним вимогам, що висуваються до професійної діяльності. Ці підходи відбивають сутність сучасних педагогічних концепцій, реалізація ідей яких потребує перегляду цілей і цінностей педагогічної освіти, змісту та методів навчання майбутніх педагогів.

Утілити сучасні педагогічні ідеї в реальну практику неможливо без спеціального структурування змісту навчальних предметів у вищій педагогічній школі, яке дозволяє впорядкувати його дидактичні структури таким чином, щоб створити умови для розвитку та самореалізації особистості студента – майбутнього вчителя. Таке впорядкування передбачається в межах розвивального навчання (В. Давидов, Д. Ельконін, Л. Занков та інші), але його специфіка іноді зменшує можливості використання інших підходів до структурування навчального процесу. Досить часто у ВНЗ воно відбувається на підґрунті традиційного підходу, який недостатньо орієнтований на розвиток особистості студентів, на формування їх професійних якостей.

Мета статті – висвітлити й охарактеризувати сучасні підходи до процесу структурування змісту гуманітарних дисциплін у фаховій підготовці студентів педагогічних ВНЗ.

У сучасній вітчизняній педагогіці виокремлюють ряд підходів, що формують фундамент підготовки майбутнього фахівця та є предметом серйозної теоретичної рефлексії, а саме: антропологічний, інформаційний, етнопедагогічний, культурологічний, аксіологічний, системний, особистісний, діяльнісний, синергетичний, компетентісний. Визначення сутнісних положень кожного з них та окреслення ролі у структуруванні змісту гуманітарних дисциплін потребує чіткого розуміння поняття «підхід».

Академічний тлумачний словник української мови (1970–1980) дефінює термінологічну одиницю «підхід» як сукупність способів, прийомів

розгляду чого-небудь, впливу на кого-, що-небудь, ставлення до кого-, чого-небудь [11, с. 521]. У педагогічно-психологічній літературі «підхід» детерміновано як визначену позицію, точку зору, що обумовлює дослідження, проектування, організацію того чи іншого явища, процесу. Підхід визначається деякою ідеєю, концепцією й зосереджується на основних для нього одній чи двох категоріях [4, с. 9]. Він може розглядатися як: «а) світоглядна категорія, у якій відображаються соціальні настанови суб'єктів навчання як носіїв суспільної свідомості; б) глобальна й системна організація та самоорганізація освітнього процесу, яка включає всі його компоненти, і передусім, суб'єктів педагогічної взаємодії: учителя (викладача) й учня (студента)» [5, с. 75].

Підхід, на думку Г. Ібрагімова, – це ідеологія та методологія розв'язання проблеми, яка розкриває основну ідею, соціально-економічні, філософські, психолого-педагогічні передумови, головні цілі, принципи, етапи, механізми досягнення цілей [6].

Отже, першим проаналізуємо *антропологічний* підхід, що дозволяє проаналізувати головний імператив епохи – людину як біосоціальну істоту, яка не може взаємодіяти з природою та суспільством поза певних норм, цінностей, традицій, правил, тобто, іншими словами – не розвивається поза культурою. Саме культура є системною ознакою щодо антропологічного аналізу. Не підлягає сумніву той факт, що антропологічне мислення науковців тісно переплітається з гуманістичним світоглядом. Джерела антропологічних поглядів, роздумів учених, письменників, філософів, педагогів, психологів сягають глибоко у давнину віків розвитку цивілізації, і сама ідея здійснювати навчання та виховання підростаючого покоління на антропологічних принципах не нова, проте не була затребувана часом, та актуальною стає лише в умовах сьогодення.

У контексті нашого дослідження антропологічна спрямованість навчальної інформації передбачає включення до об'єктів конкретно-наукового пізнання людини у багатстві її зв'язків із оточуючим світом,

наприклад: людина – фізичний об'єкт і фізична система, обумовленість властивостей організму умовами оточуючого середовища, місце й роль людини в соціокультурному контексті епохи та в системі «природа – наука – техніка – суспільство – людина» тощо. Як бачимо, антропологічний підхід уможливорює системне використання даних усіх наук про людину та здійснення процесу структурування змісту гуманітарних дисциплін з урахуванням цілісної природи людини, його можливостей і потреб.

Також важливу роль у структуруванні змісту гуманітарних дисциплін у фаховій підготовці студентів у педагогічних ВНЗ, на наш погляд, відіграє *інформаційний* підхід, що як фундаментальна методологія набуває все більшого поширення через об'єктивні чинники: «наскрізний» характер інформації, яка проникає практично в усі галузі та сфери людської діяльності й супроводжує їх, стає однією з найважливіших категорій соціального розвитку; зростання обсягів інформації, вирішення проблем її доступності та ефективного використання; інформатизацію суспільства; розвиток інформаційної техніки й технології; становлення інформаційного суспільства, основним інтелектуальним продуктом якого є документи, інформація, знання.

В основу інформаційного підходу покладено принцип інформаційності, згідно з яким інформація є універсальною, фундаментальною категорією; практично всі процеси та явища мають інформаційну основу; інформація є носієм смислу (змісту) усіх процесів, що відбуваються у природі та суспільстві; усі існуючі у природі та суспільстві взаємозв'язки мають інформаційний характер. Отже, Всесвіт детермінується як широкий інформаційний простір, у якому функціонують і взаємодіють інформаційні системи різного рівня, при цьому інформація є головним ресурсом науково-технічного й соціально-економічного розвитку, конструктивним фактором у процесі виховання й навчання та розкриває нові теоретико-методологічні горизонти в осмисленні проблеми структурування змісту гуманітарних дисциплін у вищому навчальному закладі.

Ефективне використання інформаційного підходу, який передбачає використання пізнавальних можливостей інформаційної теорії, методів, засобів, організаційних форм і технологій, вироблених інформатикою, для визначення та постійного оновлення змісту гуманітарних дисциплін і розглядається в контексті інформації та її численних проявів. Для індивідуума інформаційна діяльність є невід'ємною складовою його становлення й розвитку як майбутнього фахівця, має значні евристичні можливості щодо дослідження специфіки інформаційних потоків (масивів, ресурсів, продуктів і послуг) та інформаційних потреб досліджуваної предметної галузі через знання законів, функцій, ознак, властивостей, методів і засобів інформації як змісту чи засобу соціальної комунікації (документальної, інформаційної, когнітивної) повідомлень. Саме інформаційний підхід [1; 3; 9; 10] ураховує особливості впливу нових інформаційних технологій на творчий розвиток особистості та інформаційної культури студента, що певним чином віддзеркалюється у постійному процесі поновлення змісту гуманітарних дисциплін, який підлягає структуруванню.

Останнім часом зростає значення *культурологічного* підходу, який набуває статусу загальнонаукової методології і, завдяки широкій палітрі поняття *культура* та пізнавальним можливостям культурології – науки, що вивчає культуру як цілісність, дає можливість дослідити безліч природних, соціальних, екологічних, економічних, педагогічних, інформаційних та інших об'єктів і явищ як культурологічного феномену. Вихідним положенням культурологічного підходу є розгляд сучасного світу як багаторівневої ієрархічної системи «Культура», що складається з трьох основних відносно самостійних підсистем: системи «Природа», системи «Людина» і системи «Суспільство», кожна з яких може бути досліджена як культурний феномен. Особливе значення має дослідницько-пізнавальний потенціал культури для вивчення людини і суспільства. У межах культурологічного підходу культура розглядається як система, що складається й функціонує у взаємодії: об'єктивної (будь-які культурні

об'єкти) і суб'єктивної («зліпок» культури та свідомості) форм; раціональної й емоційно-чуттєвої її складової; культурно-новаційних механізмів проникнення культури в усі галузі та сфери людської діяльності; процесів виробництва, розповсюдження (трансляції) і «присвоєння» культурних цінностей тощо. Згідно з тематичною спрямованістю нашого дослідження значущість культурологічного підходу виявляється в можливості відбору та структурування навчальної інформації, яка відображає найбільш значні культурологічні феномени, знання яких є поштовхом для розвитку майбутнього вчителя та становлення його як творчої особистості, адже індивідуум не лише розвивається на основі освоєння ним культури, а й поповнює її новими елементами, у наслідок чого засвоєння культурних цінностей є розвитком самої людини. Саме *культурологічний підхід* убачає в суспільній культурі визначальний чинник змісту освіти, у тому числі й гуманітарних дисциплін.

Слід зазначити, що на сучасному етапі розвитку педагогіки й суто дидактики, у межах культурологічного підходу активно розвивається соціокультурний підхід – теорія і методологія соціокультурного відтворення (репродукції), що акцентує увагу на єдності культури та соціальності, базується на наукових досягненнях культурології, педагогіки, етнографії, соціології, історичної й психологічної антропології, теорії соціальних комунікацій тощо. Соціокультурний підхід сконцентрований перш за все: на стратегічних соціальних цілях історичного відтворення суспільства з його національною культурною специфікою та системних характеристиках культурно-ціннісних комплексів (як традиційних, так і нових) соціальної адекватності й культурної компетентності нових членів цього суспільства. Його використання забезпечує багатофакторний підхід до вивчення соціокультурного середовища (простору), механізмів зв'язку «соціальної» й «культурної» систем.

Ураховуючи локальний компонент, проживання особистості у певному соціокультурному середовищі, а також її приналежність до певного етносу,

зміст гуманітарних дисциплін, що підлягає структуруванню, має спиратися на національні традиції народу, його культуру, звичаї, що й зумовлює запровадження у процес навчання й виховання *етнопедagogічного підходу*. Формування творчого, ініціативного, самокритичного майбутнього педагога може бути здійснено лише тоді, коли майбутній учитель уже під час навчання у вищому навчальному закладі буде ознайомлений не лише з новітніми технологіями освіти, а й високопрофесійним використанням надбань народної педагогіки у повсякденній роботі сучасної школи. Саме народна педагогіка передбачає передавання наступним поколінням соціального досвіду, норм поведінки й суспільних традицій та виявляється в напрямках функціональної системи народного виховання, у змісті та принципах народної дидактики, у національно-культурних традиціях родинного та громадського, зумовлюючи кореляцію змісту навчальних програм гуманітарних дисциплін із сучасним рівнем наукового та культурного знання, політичними, соціальними, економічними реаліями суспільства на національному й регіональному рівнях.

Світовий досвід розвитку педагогічної теорії і практики переконливо свідчить, що кожен народ має свою властиву національну систему виховання й освіти, яка має єдину основу, що спирається на загальнолюдські норми, правила виховання й навчання людей, проте кожен народ по-своєму реалізує зазначені загальні ідеї та знання, виходячи з особливостей своїх традицій та звичаїв. Зауважимо, що українська народна педагогіка завжди виступала й виступає як самобутнє культурно-історичне явище, але водночас є складовою світового й західноєвропейського процесу, а також являє собою цілісну та струнку систему знань, ідеалів, засобів, умінь і цінностей, що впливає на відбір і формування змісту гуманітарних дисциплін, який повинен бути засвоєним майстерним педагогом.

Також перспективним напрямком розвитку наукового пізнання об'єктів зі складною природою є *системний підхід*, у межах якого навчальна інформація трактується як система, де всі компоненти взаємопов'язані й

взаємозалежні й задіюються з метою покращення засвоєння матеріалу гуманітарних дисциплін, що викладаються у педагогічних ВНЗ. Такий підхід передбачає, що відносно самостійні компоненти навчання й підготовки майбутнього фахівця розглядаються не ізольовано, а в їх взаємозв'язку.

Підкреслимо, що вже на протязі довгого часу більшість учених розуміють системний підхід як перспективний напрям розвитку наукового пізнання об'єктів зі складною природою та підкреслюють його належність до методологічного пізнання, а саме, знання, що відносять до рівня загальнонаукових принципів дослідження. Так, під системою маємо розуміти множину взаємопов'язаних елементів цілісного утворення. Йдеться не тільки про зростання питомої ваги досліджень у галузі педагогіки, де педагогічні явища й процеси розглядаються як системні об'єкти, але й про перебудову на системних засадах безпосередньо педагогічної теорії [13]. Саме тому, у працях науковців усе частіше зустрічається думка про доцільність розгляду предмета педагогіки в контексті системного підходу.

Доволі часто системний підхід розглядається спеціалістами з педагогіки та зокрема дидактики в невід'ємній єдності з інтегративно-диференційованим підходом, який полягає в забезпеченні розвитку інтегративних процесів й одночасно виявляється в диференціації, що спрямована на особистісну орієнтацію щодо засвоєння навчальної гуманітарної інформації майбутніми фахівцями у вищих педагогічних навчальних закладах, а також її структурування такими способами, як побудова інтегративних структурно-логічних схем; розробка інтегративних дидактичних одиниць; створення пакету контрольних матеріалів для самостійної роботи студентів, зважаючи на їхню індивідуальну особливість; використання узагальнювальних таблиць для аналізу тощо.

Загальнонауковою методологією педагогіки в сучасному наукознавстві є *синергетичний* підхід (від грецьк. *sinergeia* – співробітництво) – комплекс взаємопов'язаних принципів функціонування різних систем, здатних до самоорганізації, у контексті якого педагогічні процеси й явища через

наявність несталості відносяться до складних систем відкритого типу з притаманним їм постійним обміном інформації. Зауважимо, що проблеми синергетики в суспільно-гуманітарних процесах розглядаються у працях І. Пригожина, П. Гуревича, Н. Моїсеєва, Г. Хакнна, Л. Антипенко, В. Бранського, Л. Назаретяна, К. Делокарова, Є. Спіріна, В. Казначеева, В. Кизими, Л. Телиженко тощо.

Як постнеокласична наука, синергетика концентрує свою увагу на дослідженні всіх типів складних систем: складних, надскладних, відкритих і здатних до саморозвитку, самоорганізації та самоevolюції. Саме з цієї причини її називають також наукою про складно організовані сутності. Зокрема, унікальним феноменом з погляду синергетики є людина, яка уявляє собою особливого роду живу надскладну систему, що постійно розвивається й еволюціонує.

Синергетика намагається зрозуміти й пояснити природу складних систем, їх організацію, джерело саморозвитку, виходячи з того, що такі надскладні системи, якими є світ, людина й суспільство, підпорядковуються єдиним універсальним законам еволюції й самоорганізації. На думку Л. Телиженко, синергетика, розкриваючи загальний для всіх систем механізм розвитку, стає загальною основою будь-якої еволюційної теорії [12, с. 63].

Найчастіше за все синергетичний підхід використовується для аналізу проблем, у центрі яких знаходяться світ, людина й суспільство, що надає нові можливості та перспективи для розуміння природи її духовності, характеру еволюційних процесів, які відбуваються в цілісній людині. На думку окремих учених, «синергетика, маючи первинно природньонаукову основу, сьогодні все більш гуманізується. Вона поступово стає людиномірною сферою знань, ... сприяє розумінню феномена людини й людської культури, розгадці таємниці людської свідомості та психіки» [7, с. 243].

Синергетичний підхід до особистості – це холістичний підхід до людини як цілісної істоти: єдності духу, душі й тіла, де дух і матерія, душа й тіло не протиставляються одне одному, а являють собою цілісну структуру

ієрархічного порядку. Душевно-духовна реальність у синергетичному світі невіддільна від особистості та її буття. Процес еволюції в людині, з погляду синергетики, відбувається в цілісній людині. На основі синергетичного підходу до людини формується нова концепція освіти й виховання, яка, виключаючи протистояння ідеального та духовного матеріальному, закладається на розумінні природи людини як надскладної системи, цілісної структури, яка постійно еволюціонує. Синергетичний підхід також передбачає перебудову змісту й методів навчання та виховання, зокрема змісту гуманітарних предметів, з орієнтацією на людину як цілісність, космопланетарний феномен, що дозволяє розробити нову концепцію духовної еволюції людини й суспільства.

На сучасному етапі розвитку педагогіки одним із панівних підходів стає *аксіологічний*, який здійснює конструювання педагогічних систем, процесів, явищ на основі конституювання людини як найвищої цінності; ставить у центр педагогічної діяльності цінності буття людини, розвиток ціннісно-сміслової сфери суб'єктів освітнього процесу. «Людина розглядається як найвища цінність суспільства й мета його розвитку. Такі цінності, як життя, здоров'я, любов, освіта, праця, мир, краса, Батьківщина, завжди привертали увагу людей у різні часи. Моральні, естетичні, економічні, екологічні й інші цінності характеризують особистість, а їх розвиток – основне завдання гуманістичної педагогіки» [8, с. 15].

Значущим методологічним фактором у структуруванні змісту гуманітарних дисциплін є його орієнтація на особистість як на мету, суб'єкт, результат і головний критерій ефективності та продуктивності підготовки майбутніх спеціалістів. Незважаючи на полівекторність трактування поняття «особистість» і репрезентованість у психолого-педагогічній літературі значної кількості теорій особистості, думка вчених є суголосною щодо необхідності розгляду людини як індивіда, суб'єкта соціокультурного життя, що розкривається в контекстах соціальних відносин, спілкування та предметної діяльності, продукту суспільного розвитку, носія культури,

унікальності, інтелектуальної, моральної свободи. Не підлягає сумніву той факт, що успіх навчання залежить не тільки від зовнішніх факторів, але й від внутрішніх, індивідуально-психологічних особливостей студента, від психофізіологічних особливостей студентського віку, урахування яких розглядається як необхідна умова гуманітаризації вищої педагогічної освіти.

Особистісний підхід передбачає використання під час викладання гуманітарних дисциплін особистісно орієнтованого підходу, адже успіх навчання залежить не тільки від зовнішніх факторів, але й від внутрішніх, індивідуально-психологічних особливостей студента, від психофізіологічних особливостей студентського віку, урахування яких розглядається як необхідна умова гуманітаризації вищої педагогічної освіти.

Діяльнісний підхід ґрунтується на визнанні діяльності основою, засобом і вирішальною умовою розвитку особистості, що й зумовлює необхідність реалізації у педагогічному дослідженні та на практиці основних положень цього підходу, який тісно пов'язаний із особистісним. Діяльність обумовлює формування в людини всіх психічних процесів і свідомості, а вони, у свою чергу, виявляючись регуляторами діяльності, є умовою її подальшого вдосконалення. Залучення суб'єкта до діяльності призводить до об'єднання численних і різних за складністю її компонентів у функціональну психологічну систему діяльності. При цьому індивідуальні якості, з яких складається остання, під впливом вимог діяльності розвиваються, набуваючи рис оперативності та пристосованості до цих вимог.

У контексті проблеми нашого дослідження діяльнісний підхід вимагає спеціальних зусиль, спрямованих на відбір навчальної інформації, її структурування й організацію діяльності по її засвоєнню студентом з метою активізації й переведення його у позицію суб'єкта пізнання, праці та спілкування. Особливе значення в таких умовах набуває принцип інтеріоризації – екстеріоризації, що характеризує механізм засвоєння особистістю навчальної інформації гуманітарних дисциплін. Як вихідна форма будь-якої діяльності розглядається спільна, колективна діяльність, під

час якої завдяки інтеріоризації – засвоєнню структур зовнішньої соціальної діяльності – відбувається формування психологічної системи діяльності [2, с. 93].

Слід акцентувати увагу на діалогічному аспекті *діяльнісного підходу*, який *також* передбачає перетворення позиції педагога й позиції студента в особистісно-рівноправні, що пов'язане зі зміною ролей і функцій учасників педагогічного процесу. Педагог не вчить, не виховує, а активізує, стимулює намагання, формує мотиви майбутнього фахівця до саморозвитку, вивчає його активність, створює умови для саморуку.

Концептуальним орієнтиром, що викликає жвавий науковий інтерес міжнародної педагогічної спільноти, є *компетентнісний підхід*. Так, одним із провідних напрямів діяльності міжнародних організацій (ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ, Ради Європи, Організації європейського співробітництва та розвитку, Міжнародного департаменту стандартів), які опікуються проблемами розвитку міжнародної освіти, є виконання низки ініціатив, спрямованих на науково-методичне, організаційне та моніторингове забезпечення процесу підготовки міжнародних фахівців на засадах компетентнісного підходу.

У міжнародному освітньому просторі вже впроваджені й успішно реалізуються на практиці форми, які дозволяють утілити у професійну освіту основні ідеї компетентнісного підходу. Складовими процесу підготовки вчителів на засадах компетентнісного підходу визнаються особистісні компетенції – подолання проблем і стресів, толерантність, комунікативність, ініціативність, нестандартність, аргументованість, а також фахові компетенції.

Сучасні дослідники у своїх наукових розвідках активно послуговуються здобутками фундаторів компетентнісного підходу, а саме – працями В. Байденко, Н. Бібік, Є. Бондаревської, А. Вербицького, В. Гузеєва, І. Зимньої, М. Кларіна, В. Краєвського, А. Маркової, Л. Петровської, О. Пометун, Дж. Равена, О. Савченко, В. Серікова та інших.

Шляхи формування професійної компетенції й різноманітних загальних і предметноспеціалізованих компетентностей майбутніх спеціалістів (комунікативної, інформаційної, соціокультурної, міжкультурної, громадянської, лексикографічної, читацької та інших) проаналізовано в дисертаціях М. Боліної, М. Вачевського, Д. Демченко, Л. Демчук, Ю. Ємельянова, О. Іскандерової, В. Кашницького, С. Козак, І. Мегалової та багатьох інших науковців. Компетентнісна основа в сучасних умовах є базою для підготовки кваліфікованих фахівців різних царин, зокрема – у галузі підготовки спеціалістів до педагогічної діяльності.

Незважаючи на певні труднощі актуалізації в освітній практиці компетентнісного підходу в Україні, уже в умовах сьогодення можна відзначити впровадження у підготовку вчителів навчальних матеріалів для формування в студентів загальноприйнятих компетентностей, зокрема, уміння працювати в команді, вирішувати життєві й наукові проблеми, розробляти проекти, креативно мислити, брати по черзі на себе роль лідера тощо. Підготовка студентів, спираючись на провідні положення компетентнісного підходу, організується за допомогою методу проектів, рольових ігор, роботи в групах, дискусій, мозкової атаки тощо.

На нашу думку, реалізація основних положень компетентнісного підходу у процесі підготовки майбутніх учителів уможливилює вирішення важливої проблеми педагогічної освіти – запобігти слабкій практичній підготовці майбутніх учителів.

Отже, на підставі вивчення й аналізу сучасних наукових розвідок встановлено, що домінуючими методологічними підвалинами структурування змісту освіти загалом і гуманітарних дисциплін у системі вищої педагогічної освіти зокрема є *аксіологічний, особистісний, діяльнісний та компетентнісний* підходи.

Список використаної літератури

1. Белогуров А. Ю. Дидактические аспекты формирования образовательного пространства вуза [Электронный ресурс] / А. Ю. Белогуров, Э. Р. Мамонтова // Ежемесячное специализированное профессиональное издание «Говорит языком профессионалов о значимых вопросах российского высшего образования». – Режим доступа: <http://sk.edu3000.ru/gazetes/sovet.htm>
2. Гавриш І. В. Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх учителів до інноваційної професійної діяльності : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.04 / Гавриш Ірина Володимирівна. – Луганськ, 2006. – 572 с.
3. Дрогайцев О. І. Формування інформаційної компетентності студентів вищих навчальних закладів у процесі навчання гуманітарних дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.09 / Дрогайцев Олександр Іванович. – Кривий Ріг, 2009. – 20 с.
4. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентностного подхода в образовании / Ирина Алексеевна Зимняя. – Москва: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2004. – 40 с.
5. Зимняя И. А. Педагогическая психология : учебник для вузов / Ирина Алексеевна Зимняя. – [2-е изд., доп., испр., перераб.]. – Москва: Логос, 2007. – 384 с.
6. Ибрагимов Г. И. Компетентностный подход в профессиональном образовании [Электронный ресурс] / Г. И. Ибрагимов. – Режим доступа: http://ifets.ieee.org/russian/depository/v10_i3/html/3_Ibragimov.htm.
7. Князева Е. Н. Синергетический вызов культуре / Е. Н. Князева // Синергетическая парадигма: многообразие поисков и подходов. – Москва: Прогресс-традиция, 2000. – С. 243–261.
8. Лозова В. І. Теоретичні основи виховання і навчання : навч. посіб. / В. І. Лозова, Г. В. Троцько. – Харків: ОВС, 2002. – 400 с.
9. Освітні технології: навч.-метод. посіб. / [О. М. Пєхота,

А. З. Кіктенко, О. М. Любарська та ін.]; за ред. О. М. Пехоти. – Київ: А.С.К., 2003 – 256 с.

10. Попова И. В. Формирование готовности будущих специалистов по информационным технологиям к исследовательской деятельности: автореф. дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Попова Ирина Викторовна. – Магнитогорск, 2006 – 24 с.

11. Словник української мови: в 11 т. / [ред. А. В. Лагутіна, К. В. Ленець]. – Київ: Наукова думка, 1975. – Т. 6. – 580 с.

12. Телиженко Л. В. Містичний досвід як антропологічний модус: синергетичний підхід: монографія / Людмила Вікторівна Телиженко. – Суми: ВВП «Мрія1», ТОВ, 2007. – 176 с.

13. Устінова В. О. Системний підхід до дослідження структурування процесу навчання гуманітарних дисциплін у вищій школі / В. О. Устінова // Вища освіта України. – Дод. 2 до № 3. – Т. III (28). – Київ: Гнозис, 2011. – С. 266–271.